

8. Звіт з діяльності Українського гігієнічного товариства у Львові за час від 21. 01. 1929 до 28. 11. 1930 рр. – 12 с.
9. Ивеш М. Гигієна в школах / М. Ивеш // Учитель. – 1928. – Ч. 4. – С.138-140.
10. Калинович В. Голос української дитини / В. Калинович // Укр. шк. – 1926. – Зш. 13 – 14. – С 16–31.
11. Кондрат С. Життя дитини пролетаріату / С. Кондрат // Шлях навчання й виховання. – 1936.– Ч. 3. – С. 163.
12. Королів-Старий В. Хатній умивальник / В. Королів-Старий // Життя й знання. – 1929. – С. 146–147.
13. Куцик В. Як уздоровити наш народний побут / Василь Куцик. – Львів : Накл. Українського Гігієнічного товариства у Львові, 1932. – 24 с.
14. Микуланинець С. Здравоохораненіє и соціально-санитарныя отношенія на Подкарпатской Руси / С. Микуланинець // Подкарпатская Русь за годы 1919–1936. – Ужгород : Школьная помощь, 1936. – С. 71-74.
15. “Народне здоровля” – до наших установ // Народне здоровля. – 1937. – Ч. 1. – С. 9;– Березень. – Ч. 3. – С. 18. 2
16. Решетило Т. Гігієна і стан здоров'я в Угнові й околиці // Угнів та Угнівщина: Історико-мемуарний збірник / Теодор Решетило. – Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто. – НТШ. – Український архів. – Т. XVI. – С. 242-244.
17. Рудь А. Здоровля в сільській хаті / А. Рудь // Молоде село. – 1935. – № 3. – С. 14; Хевзюк Д. Село теперішнє і майбутнє / Д. Хевзюк // Молоде село. – 1938. – № 3. – С. 12 – 13.
18. Савчук Б. Корчма: алкогольна політика і рух тверезості в Західній Україні у ХІХ – 30-х роках ХХ ст. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – 248с.
19. Сливка Л. Соціокультурні передумови виховання здорового способу життя дітей і молоді Західної України / Л. Сливка // Обрій. – 2010. – № 1. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/obrii/2010_1/Slivka.doc.pdf.
20. Філяс О. Школи та поширення гасел гігієни серед громадянства / Осип Філяс // Перший український педагогічний конгрес. 1935. – Львів, 1938. – С. 115–133.

The article deals with educational activity of Ukrainian associations regarding formation of knowledge on the basics of hygiene, training of healthy lifestyle for children and adults, and prevention of emergence and spread of various diseases, including tuberculosis. In the early twentieth century, under conditions of foreign states domination and political oppression of the Ukrainian people, national public associations of Halychyna (“Narodna Licznytsia“, Ukrainian Hygienic Association, Ukrainian Medical Association, “Vidrodzhennia“ and others) created a public system of health care for population of the region, thus offsetting gaps in the social policy of Austria-Hungary and Poland.

Key words: *Ukrainian doctors, “Narodna Licznytsia“, Ukrainian Hygienic Association, Ukrainian Medical Association, education.*

doi: 10.15330/esu.9.7-12

УДК: 37.031.2:437.3

ББК 74.04 (4Чеш)

Ольга Валенкевич

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕСЬКИХ МУЗЕЇВ (НА ПРИКЛАДІ ГАЛЕРЕЇ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У МІСТІ ГАВЛІЧКУВ БРОД)

У статті аналізуються головні аспекти діяльності музею, розглянуто досвід роботи Галереї образотворчого мистецтва м. Гавлічків Брод (Чеська Республіка) у галузі музейної освіти. Стаття присвячена визначенню місця і ролі музейної педагогіки в організації культурно-освітнього процесу в музеї. Розглядаються освітні функції музейної педагогіки та їх реалізація на практиці.

Ключові слова: музейна педагогіка, дитячий музей, педагогічні технології, програми взаємодії музеїв та шкіл, культурно-освітня діяльність музею, інноваційні методи, освітній простір музею.

Постановка проблеми. Оновлений зміст шкільної освіти зумовлює необхідність залучення широкого потенціалу музейних експонатів (особливо з інтерактивними можливостями) до викладання навчальних предметів. Крім використання навчальних можливостей, такий підхід сприяє розвитку творчих здібностей учнів, їхнього візуального мислення, емоційної культури. Усвідомлення освітнього потенціалу музейних установ закладає міцний фундамент для успішної співпраці з ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У такому напрямі в педагогіці ведеться активний науковий пошук. Освітній потенціал музеїв розглядається у контексті формальної, неформальної та інформальної освіти (наприклад, у наукових працях Т. Белофастової, Л. Гайди [1], Р. Дерик [2], І. Довжук [3], О. Караманова [4], Т. Лисенко, А. Лункова, І. Медведєвої, Т. Митрофанової, М. Юхневич та інших учених).

Розгляд цього освітнього напрямку потребує вивчення зарубіжного досвіду, адже ще у другій половині ХХ ст. Міжнародна організація з питань культури (ЮНЕСКО) визначила необхідність використання музейного потенціалу Європи у навчанні широкої дитячої аудиторії. Крім того, в 1948 р. була створена особлива "проблемна група" при Міжнародній раді музеїв (ICOM – ICOM), яка займалася питаннями роботи з дітьми та підлітками, що стало важливою подією в освіті [5].

Формулювання мети статті. З цього погляду бачиться важливим вивчення освітнього потенціалу Чеської Республіки, оскільки в цій країні вже давно організована тісна співпраця музеїв із закладами освіти. Розглянемо її на прикладі роботи Галереї образотворчого мистецтва в м. Галічкув Брод.

У статті вирішуються завдання: 1. Розглянути особливості співпраці Галереї образотворчого мистецтва в м. Гавлічкув Брод. 2. Обґрунтувати доцільність запозичення такого досвіду українськими закладами освіти.

Виклад основного матеріалу. Більшість сучасних наукових дослідників (А. Г. Бойко, Н. Р. Вдовіна, О. І. Карпутін, І. М. Коссова, М. В. Мацкевич, Б. А. Столяров та ін.) [5] вважають, що музеї відіграють важливу роль у формуванні особистості, що виражається в таких положеннях:

- музеї є центром зберігання культурно-історичного спадку, завдяки чому сприяють формуванню у підростаючого покоління інтересу й любові до національної історії, мистецтва, емоційного тяжіння до свого соціального й етнокультурного середовища, звичаїв, традицій тощо,
- музеї сприяють профілактиці та подоланню духовної кризи суспільства, зберігаючи й передаючи духовний спадок суспільства у формі музейних предметів,
- музеї виводять індивіда за межі соціуму у світ цивілізації, загальнолюдських цінностей, у світ культури, що сприяє художньо-естетичному розвитку населення,
- виховне середовище музею розширює кругозір, дає певні знання, але не стає місцем, де створюються умови для самоосвіти й саморозвитку особистості, однак сприяє формуванню переконань і особистого досвіду щодо історії та культури [5].

Застосування сучасних технологій у музейній педагогіці потребує практичної реалізації досвіду усього культурно-освітнього потенціалу музею, своєрідної передачі інформації, що міститься у музейних експонатах. Умовами цього є підвищення значення музейного предмета як своєрідного символу культури певної епохи. Очевидно, що такий підхід сприятиме розширенню світогляду учнів, вихованню людей, здатних активно пізнавати та розуміти навколишній світ, відчувати глибину світової та національної культури.

У ході музейно-педагогічного діалогу з'являється можливість продемонструвати, як саме триває процес пошуку та інтерпретації інформації про кожний музейний експонат, як впливають на його розуміння індивідуальні особливості та властивості пам'яток історії, як слід організовувати роботу з музейним експонатом з метою збільшення його емоційного впливу. Музей є унікальним засобом навчання та виховання: цінні експонати дають можливість безпосередньо доторкнутися до навчального матеріалу, що вивчається на уроках історії, українознавства. Емоційні враження після побаченого сприяють виконанню освітніх та виховних завдань навчального закладу, педагога, класу чи групи учнів [6].

Музей і школа за метою своєї діяльності традиційно мають багато спільного: вони прагнуть виховувати почуття патріотизму, свідоме ставлення до надбань світової та вітчизняної науки й культури; розвивати мислення, творчі здібності та певні практичні навички, стимулювати творчу активність особистості тощо. Проте сьогодні музейна педагогіка ще мало вивчена, потрібна єдина скоординована система, можливо новий виокремлений предмет у школі. Потрібно запроваджувати у систему освіти засоби музейної педагогіки. Музей у сучасному світі є місцем збереження, обліку та вивчення пам'яток культури. Сьогодні музей – це культурно-освітній заклад, який ставить перед собою, окрім специфічної професійної мети, також широкі наукові, просвітницькі, науково-освітні, естетичні та виховні завдання.

Розглянемо, яким чином організована така співпраця на прикладі конкретного музею. Спочатку невеликий історичний екскурс.

Галерея образотворчого мистецтва в м. Гавлічков Брод займає специфічне місце в мережі чеських галерей, так як вона єдина в Чеській Республіці спеціалізується на сучасній чеській книжковій ілюстрації, графіці і кресленнях, що зроблені після 1918 року.

Ця галерея належить до так званих “молодших”. Вона виникла в 1965 році як самостійне відділення при Районному музею в Гавлічковому Броді. Спочатку вона запозичила й виставляла збірку мистецьких творів міської галереї, куди ввійшли картини та скульптури регіональних авторів або роботи, що мали певне відношення до регіону, створені після 1946 року.

Засідання відділу культури Чехії у Празі призначило галереї спеціалізацію на сучасну чеську книжкову ілюстрацію, креслення та графіку, створені після 1918 року. Така спеціалізація була визначена з урахуванням традиції образотворчого мистецтва виставлятися в залі книжкової культури при Східно-Чеському видавництві в Гавлічковому Броді. Крім того, тут кожного року проводилися мистецькі змагання, присвячені Загальнореспубліканському фестивалю гумору та сатири у м. Гашкова Ліпніце [7].

Після визначення спеціалізації гавлічко-бродської галереї попередньо надана їй збірка творів повернулася назад до музею, а галерея почала створювати нові колекції, котрі завдяки цілеспрямованій діяльності майстрів та певним фінансовим можливостям сьогодні відображають майже всю мистецьку культуру чеської книги

та графіки, не рахуючи тільки тих авторів, чії роботи не виставляють широкому загалу. Сьогодні збірки нараховують більше семи тисяч мистецьких творів. Тут представлені роботи кращих чеських митців, наприклад, Яна Бауха, Цирила Боуди, Владіміра Боудніка, Адольфа Гоффмайстра, Еміла Фіали, Оти Янечека, Їржі Йогна, Ярослава Горжанека, Станіслава Колібала, Яна Котіка, Каміла Лготака, Їржі Начерадського, Ярослава Панушки, Богуслава Рейнека, Вацлава Сівка, Зденека Скленаржа, Антоніна Стрнадела, Карела Словінського, Ярослава Шериха, Карела Тейссига, Франтішка Тіхого, Їржі Трнки, Адольфа Забранського, Олбрама Зоубека та Яна Зрзавого [7].

Першу постійну експозицію в Гавлічковому Броді вдалося створити 20.07.1979 року після передання у володіння музею Малінова будинку. Ця виставка була присвячена “Класикам чеської ілюстрації”. В 1985 році була додана колекція “Сучасної чеської ілюстрації”, замість якої створили в 1991 році експозицію “Ілюстрація дитячих книг”, а починаючи з 1996 року додалась експозиція, присвячена авторам, які мають відношення до регіону. Після переселення до нового об’єкту в 1999 році презентація збірок отримала свої постійні окремі приміщення, додалась також експозиція під назвою “Сучасне чеське мистецтво ХХ століття”, що кожного року змінюється з урахуванням того, які нові твори набули популярності.

Окрім презентації власних збірок в постійній експозиції та на різних виставках, галерея у Гавлічковому Броді займається й іншими видами роботи. Починаючи з 1965 року, вона провела більше трьох сотень виставок. Це були переважно самостійні виставки чеських передових та регіональних майстрів, але були також і тематичні експозиції, наприклад, “Жінка в образотворчому мистецтві” (8.03. – 18.04.1976), “Чеська творчість на межі ХІХ і ХХ століть” (2.07. – 18.04. 1993), або 14 років поспіль оновлювалася “Сучасна чеська ілюстративна творчість” (1993 – 2006) [7].

Серед успішно презентованих виставок окремих авторів можемо назвати експозиції творів Франтішка Тіхого, Еміла Філли, Яна Зрзавого, Йозефа Шіми (60-ті роки), Йозефа Лади, Ярослава Панушки, Войтеха Прейссіга (70-ті роки), Франтішка Кавана, Йозефа Кремлачека (80-ті роки), Яна Штурси, Адріани Шімотової, Карела Словінського (90-ті роки) та багато інших.

Галерея володіє також одним унікальним твором, котрий не вписується в загальну картину творчості ХХ століття. Це Угрівський олтар із скульптурою “Кальварія”, створений Ігнацієм Рогрбахом (1691 – 1747). Дорогоцінний олтар у стилі бароко створений приблизно в 1735 році для каплиці Піднесення Святого Хреста в замку м. Угров. Галерея закупила олтар, зберегла його для Гавлічкова Броду, реконструювала та помістила до другого поверху своєї експозиції [7].

Протягом свого існування Галерея у м. Гавлічкув Брод пережила декілька статутних змін. З часу свого заснування галерея працювала як самостійне відділення Районного музею в м. Гавлічкув Брод, у 1967 році була віднесена до нової створеної інституції Районного краєзнавчого центру, який організаційно об’єднував музей, галерею, відділення охорони пам’яток і природи. 1.01.1974 Районний краєзнавчий центр розділений на дві самостійні організації – Районний музей і галерея та Районний центр державного піклування про пам’ятки культури й охорону природи. 1.07.1984 року знову відбулося об’єднання названих вище організацій у рамках Районного краєзнавчого центру, де галерея зайняла своє окреме місце поряд з відділом музею й охорони пам’яток культури. Протягом 1991 року відбулося розділення цих організацій. Галерея таким чином стала окремим юридичним

суб'єктом та перейшла під відповідне міністерство. У зв'язку з реорганізацією державних органів, 1.07.2001 р. Галерея образотворчого мистецтва у м. Гавлічкув Брод належить тепер державним органам краю Височина.

В галереї раніше працювали (до вересня 1973 року) керівник і один штатний спеціаліст. Від вересня 1973 р. з'явився ще один. Поступово з часом додалося ще декілька, а сьогодні працює більше десяти спеціалістів-музеезнавців. Керує музеєм зараз Гана Новакова [7].

Крім постійно діючих виставок, Галерея образотворчого мистецтва в м. Гавлічкув Брод пропонує своїм відвідувачам цілий ряд додаткових програм. Галерея є головним організатором культурних акцій “Гана Рисова: час зупинився” (16.12.2016 – 20.01.2017), “Співанки Корнелії Немечкової” (9.12.2016. – 19.01.2017), “Карел IV. в сучасній ілюстрації та графіці” (14.10. – 27.11.2016), “Жучки” Яна Карафіата” (23.09. – 27.11.2016), “Історії будинків м. Гавлічкув Брод” (20.07. – 11.09.2016), “Зразки праці ковалів та скульпторів” (1.07. – 30.08.2016) та ін., вона співпрацює у проведенні музичних та мистецьких фестивалів. Галерея підтримує діяльність некомерційних організацій, яким надає приміщення для добровільних акцій [8]. Виставки супроводжуються програмами у формі коментованих екскурсій, анімаційних вистав, концертів, театралізованих вистав, перевтілень і авторських читань.

Освітнє відділення при Галереї образотворчого мистецтва в м. Гавлічкув Брод працює постійно з дітьми різного віку. Існують програми для школярів різних класів, постійно працюють гуртки образотворчого мистецтва, графіки, майстрування з дротиків, проводяться мистецькі змагання, акції типу “Пекло в Галереї” (до дня Святого Миколая), “Ніч літератури”, “Міжнародний день музеїв”, “Ніч у галереї”, “Людина та її дорога до школи”, Дні відкритих дверей, Дні європейського спадку тощо [9].

У програмах беруть участь шкільні групи подовженого дня. Охоплені роботою діти від 3 років до інститутських студентів, інколи й групи дорослих. Сьогодні Галерея образотворчого мистецтва в м. Гавлічкув Брод має постійну клієнтуру шкіл та вчителів, які постійно беруть участь у програмах. Пропозиція програм галереї розміщена на веб-сторінках, її розсилають у всі шкільні організації краю Височина та іншим бажаним. Перелік освітніх програм наведено також у кварталному плані діяльності та в інших рекламних матеріалах до виставок.

Галерея тісно співпрацює з будинками дітей та молоді. Великий вибір воркшопів і творчих програм відвідувачі можуть використати і під час інших культурних акцій – наприклад, проведення “Музейної ночі” чи святкування Дня дітей [10].

До галерейних анімацій та виставок готується різний дидактичний матеріал: деталі картин, шаблони орнаментів, зразки літер, білети та завдання, пазли з репродукцій виставлених картин і под. Для деяких виставок готуються робочі листки. Зазвичай вони подаються у вигляді завдань, надрукованих на форматі А4, що використовують як допоміжний матеріал для анімацій і як підказку для відвідувачів. Протягом останніх трьох років розроблені робочі листки до виставок “Як виникали клади Височини”, “Чеський рік”, “Подорожі разом з Геленою Зматліковою” та ін. Для деяких виставок (наприклад, “До казки із звірятами”, “Дорога до фантазії”) дидактичні матеріали розміщені у постійних експозиціях так, щоб ними могли користуватися всі відвідувачі й допомогли їм у ігровій формі передати зміст та принципи виставлених творів мистецтва. І такі види діяльності у відвідувачів користуються особливою популярністю [9].

Оскільки почуття і розум – взаємопов'язані та взаємозумовлені вияви пізнавальної активності суб'єкта і формують дві області знання про світ, межі між мистецтвом та наукою не є жорсткими. Втягуючи глядача в неперервний процес пізнання, мистецтво збагачує наш життєвий досвід, а відповідно, музей повинен сприяти розвитку цього досвіду й умінь у кожній окремої особистості. Цим підкреслюється наявність в освітній діяльності музею взаємозумовленого поєднання естетичного та пізнавального елементів. Однак співвідношення цих елементів діяльності залежить від позиції конкретних організаторів та учасників освітнього процесу.

У сучасній світовій шкільній освіті перевага надається гуманістичній концепції виховання, що має теоретичне підґрунтя та апробована провідними науковцями. Увага зосереджується на творчому розвитку особистості дитини, культурній доцільності педагогічного середовища, гуманістичному спрямуванні навчально-виховного процесу

Висновки дослідження. На прикладі організованої роботи чеського музею можемо простежити, як постійно та тісно він співпрацює з шкільними установами. Такий досвід гідний наслідування. Вважаємо, що українським музейним установам слід його запозичувати та налагоджувати свою діяльність так, щоб робота з учнями була постійною, продуманою, мала практичне та освітнє спрямування.

Важливо побудувати освітню діяльність музеїв таким чином, щоб учні з задоволенням відвідували музей, духовно та морально розвивались. Цьому сприятиме налагодження постійної співпраці з загальноосвітніми школами та іншими закладами освіти.

Перспективами подальших розвідок є розгляд взаємодії інших чеських музеїв із закладами освіти та розроблення методичних рекомендацій такої співпраці для українських шкіл.

1. Гайда Л.А. Музей у навчальному закладі: посібник / Л. А. Гайда. – Київ: Шкільний світ, 2009. – 128 с.
2. Дерик Р. А. Музей – історичний скарб народу: методичний посібник / Р. А. Дерик. – Ужгород: Гражда, 2007. – 68 с.
3. Довжук І. В. Основи музеєзнавства: навчальний посібник / І. В. Довжук. – Луганськ: Видавництво СНУ ім. В. Даля, 2008. – 164 с.
4. Караманов О.В. Основи музейної педагогіки: методичні вказівки і текст лекцій до спецкурсу / О. В. Караманов. – Львів, 2006. – 66 с.
5. Кедрина Т. А. Музей и школа: пособие / Т. А. Кедрина. – М.: Просвещение, 1985. – 160 с.
6. Столяров Б.А. Музейная педагогика. История, теория, практика: учебное пособие / Б.А. Столяров. – М.: Высш. шк., 2004. – 216 с.
7. Galerie výtvarného umění v Havlíčkovém Brodě [Електронний ресурс] // Galerie výtvarného umění v Havlíčkovém Brodě: офіц. сайт / Режим доступу: <http://www.galeriehb.cz/>.
8. Havlík Vladimír. Využití intermediálních postupů v animální praxi / Vladimír Havlík // Škola muzejní pedagogiky 6. – UP v Olomouci, Pedagogická fakulta. – Olomouc, 2007. – S. 105 – 120.
9. Chaloupecký J. Nové umění v Čechách / Josef Chaloupecký. – Praha, 1994.-
10. Šobánková Petra. Edukační potencial muzea / Petra Šobánková. – UP v Olomouci, Pedagogická fakulta. – Olomouc, 2012. – 352 s.

The article describes main aspects of museum pedagogic, its creation and development, the branches of modern researches in the field of museum pedagogic. The article is devoted to a definition of the place and the role of the pedagogy of museum in organization of the cultural and educational process in museum. The article reveals the history of development of the term "museum pedagogic as a scientific discipline". Educational functions of the museum pedagogic and their implementation in practice in the school museums were selected.

Key words: museum pedagogic, children museum, pedagogic technologies, activities programs of museum and school, cultural and educational activity of museum, innovational methods, educational space of museum.

doi: 10.15330/esu.9.12-18

УДК 159.923.2-054 : 159.922.4

ББК 88.52

Олександра Лисенко

ЕТНІЧНА САМОСВІДОМІСТЬ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У ПОЛІЕТНІЧНОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОГО СВІТУ: ЕТНОПСИХОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано глобалізаційні проблеми сучасного світового співтовариства щодо поліетнічності та міжкультурної взаємодії.

Автором наголошується на процесі нівеляції національної ідентичності, поглиблення поліетнічності людства, що спостерігається практично у всіх державах.

Проаналізовано питання ідентичності в історичному зрізі його становлення та розвитку.

Акцентовано увагу, що переважна більшість людей у сучасному світі не належить до жодної етнічної групи, вони є членами одного чи кількох суспільств, носіями кількох культур.

Ключові слова: самосвідомість, етнічна самосвідомість, полікультурність, етнопсихологічний підхід, ідентичність, глобалізація.

Загальна постановка проблеми. В останні десятиріччя сучасний світ характеризується процесами глобалізації, інтеграції, нівелюванням ідентичності країн і народів, а пробудження їхнього національного життя, зростання націоналістичних прагнень відходять на задній план суспільного розвитку. Таку тенденцію вважаємо природньою реакцією народів на процеси універсалізації та стандартизації. Однак не слід забувати, що відродження національної самосвідомості, посилення ролі основних етноконсолідуючих ознак в умовах швидкоплинної реальності, виступають як одні з пріоритетних факторів збереження, розвитку націй та їхньої національної ідентичності.

Актуальність проблеми. Вивчення проблем, пов'язаних із створенням глобального культурного простору.

Мета і завдання статті. Дослідити процеси “культурної гомогенізації” та з'ясувати поняття ідентичності, спробувати проаналізувати ці питання, їх сутність і зміст.

Інтенсивні соціально-економічні, політичні, фінансові, інформаційні, екологічні трансформації, характерні для сучасного світового співтовариства, єдині для багатьох держав, спричиняють швидке поширення міжнародних контактів та міжетнічних комунікацій, перетворення у системі міжкультурної взаємодії. Їхнім найбільш помітним наслідком вважається створення глобального культурного простору. Поступова нівеляція національних особливостей та традицій, що відзначається багатьма дослідниками, породження нових культурних гібридів, позбавлених етнічної та історичної індивідуальності і унікальності, витиснення національних етнічних форм – усе це далеко не повний перелік наслідків сценарію “культурної гомогенізації” суспільства [3].